

REACH och kemikalier i varor

– En praktisk guide för dig som är tillverkare/importör, återförsäljare eller inköpare

Lagstiftningen kring kemiska produkter och kemikalier i varor är omfattande och upplevs ofta som krånglig. I detta whitepaper har vi sammanfattat de mest väsentliga delarna av lagstiftningen om kemikalier i varor för olika målgrupper:

- Tillverkare och importörer
- Återförsäljare
- Professionella inköpare

Den europeiska kemikalieförordningen REACH gäller inte bara kemiska produkter, utan även varor som innehåller hälso- eller miljöfarliga ämnen. Det handlar om byggmaterial, leksaker, möbler och andra vanligt förekommande produktgrupper som kan innehålla hälso- eller miljöskadliga ämnen. Lagstiftningen reglerar krav på att begränsa förekomsten av vissa ämnen, att registrera eller anmäla vissa ämnen och att informera kunder och konsumenter om förekomst av ämnen. Brott mot lagstiftningen kan ge böter eller fängelse i upp till två år. Förutom REACH finns det även flera andra regelverk som begränsar innehållet av kemikalier i vissa varor.

Bakgrund

Kemikalier finns överallt runtomkring oss, i kemiska produkter, som rengöringsmedel och målarfärger men även i varor som textilier, elektronik och leksaker. En vanlig föreställning är att kemikalier bara är något som finns i provrör på laboratorier men faktum är att alla varor innehåller kemikalier. De ingår i de olika material som en vara består av och har satts till materialet för att ge det en speciell egenskap. Kemikalier i varor kan vara olika hårt bundna till materialet och kan i vissa fall läcka ut från varan. Beroende på kemikalins egenskaper kan den hamna i miljön eller tas upp av människan. Om kemikalien har hälso- och miljöskadliga egenskaper kan den orsaka negativa effekter på människors hälsa eller på miljön.

En vara kan bestå av flera olika materialslag som t.ex. plast, gummi, metall och textilier. Alla dessa material innehåller eller är på något vis behandlade med kemikalier. Beroende på typ av material och materialets användningsområde behövs olika typer av tillsatsämnen. I plast och gummi behövs en rad olika kemikalier för att hindra att materialet bryts ner eller för att göra materialet mjukt eller hårt. Textila material är vanligen färgade med kemikalier och kan vara ytbehandlade för att kunna avvisa fett och vatten. Även metall är oftast ytbehandlat med kemikalier för att t.ex. inte rosta eller av rent estetiska skäl.

Kemikalieförordningen REACH

I den europeiska kemikalieförordningen REACH ställs olika krav på kemikalieinnehållet i kemiska produkter och i varor. Det som i första hand regleras i REACH är kemiska ämnen och blandningar men vissa av reglerna gäller även innehåll av farliga ämnen i varor. Huvudansvaret för att kraven uppfylls ligger på tillverkare inom EU och företag som importerar varor till EU. Det finns dock även krav som riktar sig till dem som använder eller säljer vidare varor. Företag som släpper ut varor på marknaden är alltid ansvariga för att varorna inte skadar människors hälsa eller miljön. En vara definieras enligt REACH som ett föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion. Återförsäljare, importörer och tillverkare av varor berörs av flera olika delar av REACH.

Identifiera dina och andras skyldigheter enligt REACH

Tillverkare och importörer

REACH innebär en rad olika skyldigheter för företag som tillverkar eller importerar varor till EU. Tillverkare och importörer kan i vissa fall vara skyldiga att registrera eller anmäla ämnen som ingår i varor till den europeiska kemikaliemyndigheten ECHA. Vissa särskilt farliga ämnen, s.k. SVHC-ämnen (Substances of Very High Concern) kan även bli tillståndspliktiga enligt REACH. Dessa ämnen finns upptagna på en särskild lista i en bilaga till förordningen där slutdatum anges för när tillståndsansökan senast ska lämnas in till ECHA samt för när ämnena inte längre får användas eller sättas ut på marknaden. För varor gäller tillståndsplikten endast för kemiska produkter som används vid tillverkning av varor inom EU. REACH kan bara ställa krav på användning av kemikalier inom EU och importerade varor får alltså fortsätta att användas och säljas i EU även om de innehåller tillståndspliktiga ämnen.

Innehåll av kemiska ämnen i importerade varor regleras av särskilda begränsningsregler i REACH. Exempel på begränsningar är de gränsvärden som finns för hur mycket nickel som får avges från smycken och vissa bromerade flamskyddsmedel och färgämnen som är förbjudna i textilier. Det finns även regler som förbjuder användning av vissa ftalater i leksaker och andra varor för barn. För vissa andra ämnen omfattar begränsningsreglerna samtliga varor, något som t.ex. gäller för vissa tennorganiska föreningar. Även importörer som köper in varor från länder utanför EU endast för eget bruk omfattas av begränsningsreglerna.

En vara som innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett särskilt farligt ämne omfattas av informationskravet i REACH. Informationskravet innebär att den som tillverkar, importerar eller säljer en sådan vara är skyldig att tillhandahålla sina kunder information som leder till att varan kan hanteras på ett säkert sätt. Denna information ska åtminstone innehålla ämnets namn och ska alltid lämnas till yrkesmässigt verksamma kunder. Konsumenter har på begäran rätt att få motsvarande information kostnadsfritt inom 45 dagar. Informationskravet gäller särskilt farliga ämnen som finns upptagna på den s.k. kandidatförteckningen i REACH. Efter den senaste uppdateringen (19 december 2012) finns det 138 ämnen på kandidatförteckningen. Kandidatförteckningen uppdateras successivt med SVHC-ämnen och nya ämnen tillkommer på listan två gånger per år. Den aktuella kandidatförteckningen finns alltid tillgänglig på ECHA:s hemsida: <http://echa.europa.eu/sv/candidate-list-table>

Återförsäljare

Återförsäljare av varor, som inte samtidigt är importörer eller tillverkare, omfattas inte av kraven på registrering och anmälan av kemiska ämnen i varor. Begränsningsreglerna gäller däremot även för återförsäljare och för att säkerställa att inga varor som innehåller förbjudna ämnen säljs är det viktigt att ställa relevanta krav på kemikalieinnehåll vid inköp av varor. För att kunna ställa rätt krav krävs kunskap om vilka olika produktgrupper och ämnen som omfattas av begränsningar enligt REACH.

Återförsäljare omfattas även av informationskravet i REACH. Även om konsumenter och yrkesmässiga användare, dit även återförsäljare räknas, har rätt att få information om innehåll av SVHC-ämnen visar flera konsumentundersökningar i Europa att det är vanligt att detta krav inte uppfylls. Därför är det viktigt att ställda krav på kemikalieinnehåll även innefattar information om ämnen på kandidatförteckningen. Informationen ska åtminstone bestå av ämnets namn och kan placeras som märkning på förpackningen eller i en följesedel till varan. Information om innehåll av dessa ämnen behövs för att kunna uppfylla informationskravet mot både konsumenter och yrkesmässiga användare.

Inköpare av varor för användning i privat eller offentlig verksamhet

Vissa av begränsningsreglerna omfattar även användning av varor. Inköpare av varor för användning inom privat eller offentlig verksamhet är därför skyldiga att se till att dessa regler uppfylls. Verksamheter som för eget bruk köper in varor från länder utanför EU omfattas av fler av kraven i begränsningsreglerna.

För att säkerställa säker användning av varor är det även viktigt att se till att det finns information om eventuellt innehåll av SVHC-ämnen. Informationskravet i REACH innebär att den som säljer en vara är skyldig att tillhandahålla sina kunder information som leder till att varan kan hanteras på ett säkert sätt. Eftersom detta krav inte alltid uppfylls är det viktigt att förtydliga dessa skyldigheter för den leverantör som tillhandahåller varorna som köps in.

Straffsanktioner

Eftersom REACH är en förordning gäller lagstiftningen direkt i EU:s medlemsländer. Straffsanktioner för överträdelse av reglerna beslutas dock av varje enskild medlemsstat. I Sverige har bestämmelserna för straff till följd av överträdelse av REACH införlivats i miljöbalken. Tillsynsmyndigheten är skyldig att polisanmäla straffsanktionerade överträdelse även om företaget har upphört med överträdelsen. Överträdelse av informationskravet eller begränsningsreglerna i REACH kan ge böter eller fängelse i högst två år.

Kommunicera krav på kemikalieinnehåll

Importörer, återförsäljare och inköpare av varor har oftast minst en leverantör tidigare i leverantörskedjan. Beroende på hur många olika material en vara består av kan även tillverkare ha flera underleverantörer av material och komponenter. Detta kan resultera i komplexa leverantörskedjor där underleverantörer i flera led är inblandade. Det är också vanligt att leverantörerna finns i länder utanför EU och därmed inte omfattas av samma lagstiftning som företag inom EU. Därför är det mycket viktigt att ha kunskap om vilken lagstiftning som gäller och vilka varor, material och kemikalier som omfattas av respektive lagstiftning. Detta ligger sedan till grund för att kommunicera krav på kemikalieinnehåll och

informera leverantörer om vilka regler som gäller. Det är viktigt att beskriva kraven i detalj och att inte bara kräva att en vara ska "uppfylla kraven i REACH". I vissa fall kan det också vara aktuellt att kräva att leverantören ska kunna visa upp analysresultat som visar att varan uppfyller de ställda kraven. I sådana fall krävs det givetvis att mottagaren har tillräcklig kompetens för att kunna tolka analysresultaten och avgöra dess rimlighet. Att analysera alla varor är inte rimligt, men det kan vara bra att ha en strategi för vilka varor det kan bli aktuellt att låta utföra egna analyser. En sådan strategi kan utgå från kunskaper om i vilka material farliga ämnen brukar förekomma och vilka produktgrupper som bör prioriteras. Även vid kontakt med en ny leverantör eller vid misstanke om att en befintlig leverantör inte uppfyller ställda krav kan det vara aktuellt med analyser.

Identifiera riskmaterial/riskvaror

För att identifiera för vilka varor det finns högre risk för förekomst av farliga ämnen är det bra att utgå från vilka ämnen med kända skadliga effekter som används i olika material. Ett exempel på en grupp ämnen med kända skadliga effekter är ftalater. På kandidatförteckningen finns för närvarande nio olika ftalater upptagna och i leksaker är sex ftalater begränsade. Ett vanligt användningsområde för ftalater är som mjukgörare i PVC-plast. Ftalaterna är då inte fast bundna till plasten och avges därför från materialet under hela plastproduktens livslängd. Vissa ftalater är giftiga och reproduktionsstörande och kan ge nedsatt fortplantningsförmåga och fosterskador. Små barn är en extra känslig grupp. Därför är varor som innehåller PVC-plast och som barn kan komma i kontakt med en prioriterad produktgrupp där det finns extra anledning till försiktighet och större behov av att ställa tydliga krav vid inköp. Genom att göra en riskanalys av olika produktgrupper utifrån kraven i REACH minskar man risken för bristande efterlevnad av lagstiftningen och informationskravet.

Andra regler om kemikalier i varor

Förutom reglerna i REACH finns det även annan produktspecifik lagstiftning som innehåller begränsningar av vilka kemikalier som får finnas i varor. Elektrisk och elektronisk utrustning omfattas av reglerna i det s.k. RoHS-direktivet. Biocidbehandlade varor omfattas av reglerna i biocidförordningen och för leksaker finns det ett produktspecifikt leksaksdirektiv. Material och produkter som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel omfattas också av produktspecifik lagstiftning. Flera av dessa regler berörs av förändringar som börjar gälla under 2013.

RoHS-direktivet

Den 2 januari 2013 började ett nytt RoHS-direktiv att gälla. Det nya direktivet omfattar all elektrisk och elektronisk utrustning som genererar, överför eller är beroende av elektrisk ström eller elektromagnetiska fält för att uppfylla åtminstone en av de avsedda funktionerna. I direktivet finns gränsvärden för kadmium, kvicksilver, bly, sexvärt krom, och de bromerade flamskyddsmedlen PBB och PBDE. Nyheter i reglerna är att det införs krav på CE-märkning för att visa att elektrisk och elektronisk utrustning uppfyller kraven i RoHS-direktivet. Detta innebär även krav på att teknisk dokumentation och dokumentet "EU-försäkran om överensstämmelse" ska tas fram. De nya reglerna ställer olika krav på tillverkare, importörer och distributörer av elektriska och elektroniska produkter. Alla sådana produkter som släpps ut på marknaden efter den 2 januari 2013 omfattas av de nya reglerna.

Leksaksdirektivet

Leksaksdirektivet trädde ikraft redan 2011 men kemikaliekraven i direktivet börjar inte gälla förrän den 20 juli 2013. De nya reglerna innebär att fler tungmetaller kommer att begränsas och att gränsvärdena för hur mycket av dessa som får avges från leksaker kommer att skärpas. Ämnen med s.k. CMR-egenskaper (cancerframkallande, mutagena eller reproduktionstoxiska) kommer inte längre att få finnas i leksaker över vissa haltgränser. Andra nyheter i reglerna är att 55 allergiframkallande doftämnen kommer att förbjudas och att ytterligare 11 doftämnen måste redovisas på förpackningen. Alla leksaker som släpps ut på marknaden efter den 20 juli 2013 kommer att omfattas av de nya kraven. Leksaker omfattas även av krav på CE-märkning, teknisk dokumentation och "EU-försäkran om överensstämmelse". Enligt leksaksdirektivet har alla led i leverantörskedjan ett ansvar att se till att de leksaker som säljs är säkra och inte innehåller förbjudna kemikalier.

Biocidförordningen

Biocider är bekämpningsmedel som används för att skydda människor, husdjur och egendom mot skada från skadedjur eller mikroorganismer. Den 1 september 2013 börjar nya regler gälla för biocider när den s.k. biocidförordningen träder ikraft. Tidigare har reglerna om biocidprodukter bara gällt för kemiska produkter, men i och med de nya reglerna kommer även varor kommer att omfattas. Varor kommer bara få innehålla biocider med verksamma ämnen som är godkända för just den produkttypen och för den användningen. Varor som innehåller biocider kommer dessutom behöva märkas med uppgifter om ingående ämne. Reglerna kommer att beröra importörer, distributörer och återförsäljare. Exempel på varor som kan ha behandlats med biocider är kläder som marknadsförs under beteckningar som "Behandlad mot dålig lukt", "For lasting freshness", "Anti-odour", "Hygienic protection", "Antimicrobial". Andra exempel är skärbräddor, bänkskivor, skosulor och disktrasor som har behandlats med biocider.

Material och produkter i kontakt med livsmedel

Inom EU regleras material och produkter som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel av en ramlagstiftning. Ramlagstiftningen anger att material och produkter ska vara tillverkade så att de vid normal användning inte överför sina beståndsdelar till livsmedel i sådana mängder som utgör en fara för människors hälsa. För närvarande finns det även specifika regler för bl.a. keramik och plast. För dessa material finns det gränsvärden för en rad olika kemiska ämnen som inte får avges från materialen. För material och produkter som omfattas av specifika regler gäller ett generellt krav på att det ska tas fram dokumentation i form av en förklaring om överensstämmelse som visar att reglerna uppfylls. För material och produkter som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel finns det även generella krav på märkning med uppgifter om bl.a. namn och adress till den som ansvarar för att produkten släpps ut på marknaden.

Om Goodpoint

Goodpoint är ett av Sveriges ledande konsultbolag inom hållbar utveckling och hantering av miljörelaterade risker. Vår affärsidé utgår ifrån att friska människor, frisk miljö och friska organisationer stärker våra kunders verksamhet, förtroende och lönsamhet. Vi är en strategisk partner till företag och organisationer som söker innovativa lösningar där sund ekonomi kombineras med hållbara värderingar.

Idag är vi 20 konsulter med stor kunskap och erfarenhet av strategi och affärsutveckling, utredning och riskhantering, verksamhetsstyrning, utbildning och kommunikation. Tillsammans har vi en unikt bred och djup kompetens inom hela området hållbar utveckling. I våra projekt utgår vi från vår kunds situation och förutsättningar, och erbjuder skraddarsydda lösningar baserade på standardiserade verktyg som utvecklats under våra 30 års erfarenhet av hållbarhetsarbete.

Ett urval av de tjänster vi erbjuder:

- Kartläggning av nuläget
- Utveckla policies och strategier för kvalitet, säkerhet och CSR
- Ledningssystem inom kvalitet, miljö, arbetsmiljö och socialt ansvar
- Revision inom kvalitet, miljö, arbetsmiljö och socialt ansvar
- Upphandlingsstöd och uppföljning av leverantörer
- Skapa en ansvarskultur genom utbildning och medarbetardialog
- Rådgivning
- Extern kommunikation, hållbarhetsredovisning

Vi är kvalitets- och miljöcertifierade enligt ISO 9001 och ISO 14001.

Sedan 1981 har vi drivit på för en hållbar utveckling hos våra kunder. Det tänker vi fortsätta med.

För mer information

Web www.goodpoint.se
Telefon 08-789 04 00
E-post info@goodpoint.se